

Research Article

DISCOVERY OF INTERIOR SPACES IN URBAN OPEN SPACES: THE CASE OF ÇANAKKALE

Elif SAĞLIK^{1,*},^a Fatma YETİŞİR^{2,b},^b

¹Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Architecture and Design, Department of Landscape Architecture, 17100, Çanakkale, Türkiye

²Çanakkale Onsekiz Mart University, School of Graduate Studies, 17100, Çanakkale, Türkiye

*Correspondence: elifsaglik@comu.edu.tr

Received: 17 July 2023; Accepted: 7 December 2023; Published: 31 december 2023

ORCID^a: 0000-0002-5230-3869, ORCID^b: 0000-0002-4087-3960

Citation: Sağlık, E. & Yetisir, F. (2023) Discovery of interior spaces in urban open spaces: The case of Çanakkale, *ArtGRID*, 5(2), 159-171

Abstract

Urban interior is a term that describes interiors in cities. Urban interiors are spaces where people interact socially, trade, provide solutions to recreational needs, and experience cultural experiences. These gaps between the buildings turned into definable qualities and formed the focus of the study. Within the scope of the study, the exploration of interior spaces in urban open spaces was carried out. Spatial components and interior typology were used as an important tool while making this discovery. Interior explorations in the city center of Çanakkale; Plane type, L type, U type, corner type, closed-end type, C type, closed type, multi-plane type and tunnel type according to 9 urban interior typologies. The spaces discovered according to this typology were evaluated according to the formation status in the horizontal and vertical spaces, the spatial effect scale and the cultural approach. According to the evaluation, it has been observed that urban interior spaces are always present in the daily life of the city, are ignored or are used unconsciously. It has been concluded that urban interior spaces are potential spaces that contribute to urban outdoor life and create collage fictions, and that they are an important design element in the urban improvement and renewal process within the scope of urban design studies.

Keywords: Open space, urban space, urban interior, urban design.

*Araştırma Makalesi***KENTSEL AÇIK ALANLARDA İÇ MEKANLARIN KEŞFEDİLMESİ:
ÇANAKKALE ÖRNEĞİ****Özet**

Kentsel iç mekan, şehirlerdeki iç mekanları tanımlayan bir terimdir. Kentsel iç mekanlar, insanların sosyal etkileşimde buldukları, ticaret yapılan, rekreasyonel ihtiyaçlara çözüm sunan ve kültürel deneyimlerin yaşandığı boşluklardır. Yapılar arasında kalan bu boşluklar tarif edilebilir niteliklere dönüşerek çalışmanın odağını oluşturmuştur. Çalışma kapsamında kentsel açık alanlarda iç mekanların keşfedilmesi gerçekleştirilmiştir. Bu keşif yapılırken mekansal bileşenler ve iç mekan tipolojisi önemli bir araç olarak kullanılmıştır. Çanakkale kent merkezinde iç mekan keşifleri; düzlem tipi, L tipi, U tipi, köşe tipi, sonu kapalı tip, C tipi, etrafı kapalı tip, çoklu düzlem tipi ve tünel tipi olmak üzere 9 kentsel iç mekân tipolojisine göre yapılmıştır. Bu tipolojiye göre keşfedilen mekanlar, yatay ve düşey boşluklarda oluşum durumuna ve mekansal etki ölçeğine ve kültürel yaklaşıma göre değerlendirilmiştir. Değerlendirmeye göre kentsel iç mekanların, kent günlük yaşamında hep var olduğu, göz ardı edildiği ya da farkında olmadan kullanıldığı gözlemlenmiştir. Kentsel iç mekanlar, kentsel dış mekan yaşantısına katkı sunan ve kolaj kurgular oluşturan potansiyel mekanlar olduğu ve kentsel tasarım çalışmaları kapsamında kentsel iyileştirme ve yenileme sürecinde önemli bir tasarım parçası niteliği taşıdığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Açık mekân, kentsel mekân, kentsel iç mekân, kentsel tasarım.

1. GİRİŞ

Kentsel iç mekân, kentlerin hızla gelişen ve değişen dinamikleriyle birlikte ortaya çıkan ve şehir yaşamının merkezi haline gelen, kent yaşamının karmaşıklığını ve çeşitliliğini yansıtan iç mekanları ifade eder. İnsanların sosyal etkileşimde bulunduğu bu mekanlar, kent kültürünün bir parçası haline dönüşmektedir. RMIT (Royal Melbourne Institute of Technology University) Üniversitesi tarafından 1990 yılında kurulan iç tasarım programı, Melbourne kenti ile etkileşim halinde olmuştur. Tasarım pratiğinin gelişmesi için kent laboratuvar görevi üstlenmiştir. Kentteki yollar, bölgeler, yapılar, yapılar arasında kalan boşluklar, göz ardı edilen ya da ihmal edilen alanlar iç tasarım programında proje konusu olmuş ve tasarım stüdyosunda ortaya çıkan projelerle kentsel iç mekânın uygulamalı tanımı yapılmıştır (Attiwil, 2015). Bu bağlamda, kentin bileşenleri arasında iç mekanların tespit edilmesi, tanımlanması ve değerlendirilmesi mümkün olmuştur.

Kentsel çevreye odaklanarak yapılan iç mekan keşfi, çalışmanın temelini oluşturmuştur. Çalışmanın amacı, Çanakkale kent merkezinde tespit edilen kentsel iç mekanların kentsel sistemdeki durumunu değerlendirmek ve bu sisteme sunduğu katkıları ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda kentsel iç mekanlar; mekansal etki ölçeği, kentsel açık yeşil alan sistemindeki yeri ve yeşil alt yapıya sunduğu bağlam olarak ele alınmıştır.

Kentsel Mekân ve Kentsel İç Mekân Kavramlarına Bakış

Kent tanımı tarih boyunca her ülkenin farklı yorum yapmasıyla sürekli yeniliğe uğrayan dinamik bir kavramdır (Aşur & Perihan, 2020). Devamlı olarak toplumsal gelişme gösteren ve

toplumun barınma, yerleşme, dinlenme, çalışma, eğlenme, gidiş-geliş, alışveriş gibi ihtiyaçların karşılandığı, nüfusun köy kesimine göre daha fazla olduğu ve kendi içinde komşuluk birimlerine ayrılan yerleşim alanına kent denir (Uğurlu, 2010). Kent sistem olarak bazı ekosistemleri içerir (park, göl vb.) ve tek başına da bir ekosistem olarak değerlendirilebilir. Kentler açık bir ekosisteme sahiptir (Çetinkaya, 2014). Kent alanları genellikle doğadan dışlanmış biçimde oluşmaktadır. Su, besin ve enerji kaynakları açısından kırsal alana bağımlı bir sistemdir (Hubbard, 2006; Çetinkaya, 2014). Kent sisteminin ve kimliğinin oluşmasına ve şekillenmesine ekonomik, ekolojik, kültürel ve sosyal faaliyetler katkı sağlar (Çetinkaya, 2014). Kenti, kent gibi hissettiren bir önemli etken ise diğer yerleşim alanlarına göre daha kalabalık yerleşim yerlerinin oluşmasıdır. Bu kalabalık yerleşim yerlerinde kentlerde ekonomik ve sosyal ilişkilerin şekillenmesinde yaşanan bazı sorunlar (hastalık, yüksek suç, ölüm, korku vb.) meydana gelir. Bu sorunlar yalnızca kentin sorunları mı yoksa kentte meydana gelen sosyal sorunlar mı olduğu nadiren tartışılrsa da sonuç olarak kent kavramını oluşturmaya yardımcı olmuştur (Hubbard, 2006).

Mekân kavramı, fiziksel çevreyi tanımlarken mekanı kullanan kişilerin çevresiyle kurduğu bağı ile kentlilik bilinci oluşmasına yardımcı olur (Temiz & Sağlık, 2021). Mekân, insanın hareket ve davranışlarına göre düzenlenmiş bir çevreden oluşmuştur. Bu çevrede yer alan nesnelere ve iletişim sayesinde davranışların hareket edebildiği ve düzenlendiği; derinlik, aralık, genişlik, yükseklik ve uzaklık ilişkilerinin bir arada bulunmasıyla oluşan üç boyutlu oluşumdur (Gündoğdu, 2019). Kısaca mekân, insanların yaşamlarını geçirdiği, insanı çevreleyen, sahiplik hissi oluşturan, düşey ve yatay elemanlarla sınırlanmış üç boyutlu hacimsel bir ortamdır (Aslan vd., 2015; Korkut & Kiper, 2021). Mekânı sınırlandırmak ve biçimlendirmek için düzlem, hacim, doğru ve nokta gibi geometrik veriler kullanılabilir. Bu verilerden oluşan elemanlar mimaride giriş, kolon, ayırıcı öge, duvar, taban ve tavan gibi mimari unsurlardan oluşmaktadır. Bu unsurlar mekânlarda iç ve dış ayrımı yapmak ve form verebilmek için kullanılmaktadır. Bu tanımlar göz önünde bulundurulduğunda mekânı dış mekândan ayıran farklı bir kavram olan iç mekân kavramı ortaya çıkmaktadır (Gündoğdu, 2019).

İç formu oluşturan, gerekli kavram ve fonksiyonları karşılayabilecek, mimari biçimlenmeye sahip kütlelerle sınırlandırılmış kapalı hacimlere iç mekân denir. Mekân tasarımlarında iç mekân (boşluk) ve kabuk (dış kütle) birbirlerini tamamlar. İç mekân dış formun ve kütlelerin bir parçası olmakla beraber kullanıcısı da o mekâna aittir (Durmuş Ataş, 2015). İç mekân, mimari yapıları içinde yer alan ve iç formu ifade eden kavramdır. Bu iç formun yanları (duvarlar, tavan ve taban), üstü, altı kapalı olan bir hacmi oluşturur (URL 1). İç mekânın en önemli özelliklerinden birisi de duvar, tavan ve zemin ile sınırlandırılmış bir düzlemin kapalı bir yapıya sahip olmasıdır. Bu özellikler sayesinde iç mekân ve dış mekân birbirinden ayrılır. İç mekânı tanımlarken kesin sınırlandırılmış bir alandan söz edilir. Kullanıcı bu mekânda kendini dış etmenlerden koruyabileceği bir alan olarak hissetmesi sağlanmalıdır (Durmuş Ataş, 2015). Kentsel mekân, halkın erişebildiği doğal ya da yapılaşmış olan her türlü çevreyi ifade etmektedir. Kentsel mekanlar, tüm cadde, sokak, bulvar, meydan, park, yeşil alan, konut, ticari yapılar, endüstriyel yapılar, kamu binaları ve ulaşım tesisleri gibi birçok farklı alanı içerir. Kentsel mekanlar aynı zamanda insanların bir araya gelmesini sağlayarak dayanışma ve birlikte olma hissi oluşturmada yardımcı olan sosyal bağlayıcı olarak işlev görmektedir (İnceoğlu, 2007). Kentsel mekanlar, kentlinin günlük yaşamında refah ve huzur içinde alanı kullanabilmesine imkân tanınmalıdır. Gün geçtikçe değeri artan bu alanların kent estetiğine katkı sunması da sağlanmalıdır (Alkan vd. 2016).

Kenti mekan ve iç mekan kavramlarının kesişiminde bulunan kentsel iç mekanlar, kent ve kent içerisinde yaşayan insanlar arasında bağlar kurar. Mekânsal özellikleri ve toplumsal ilişkileri

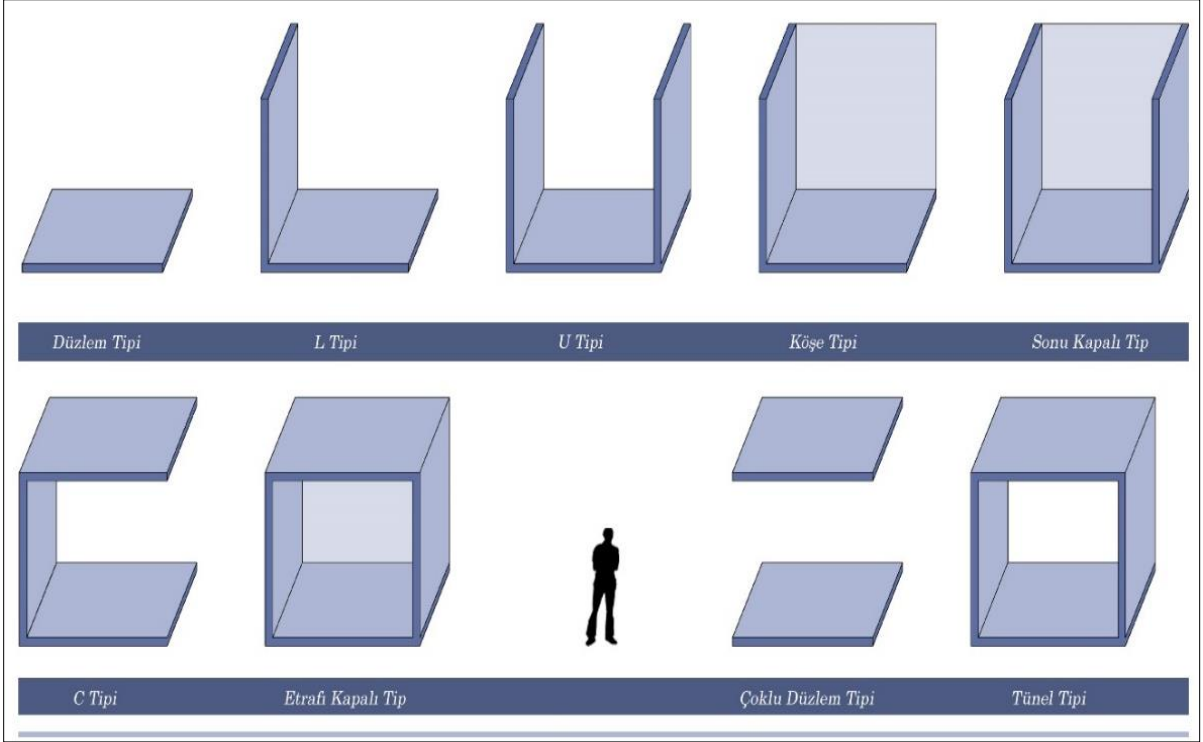
gibi birçok farklı özelliği vardır. Alana ulaşılabilirlik durumu, süresi ve aidiyet duygusu kentsel iç mekân için çok önemli etkenlerdir. Kent içerisinde yaşayan insanların aktivitelerinin daha verimli hale gelmesi için kentsel iç mekânların kısa sürede ulaşılabilir ve alanların en verimli şekilde kullanılması gerekmektedir. Diğer bir konu ise kentte yaşayan insanların o alanlara duyduğu bağlılık hissidir. Kişi kendini bulunduğu mekâna ne kadar ait hissederse mekânı daha iyi anlayıp çözümlendiği için mekânı analiz eder ve bu sayede ulaşım yollarını daha iyi çözümler (Adıgüzel Özbek & Nalbant Özkul, 2019). Kentsel iç mekânlar, insanların temel ihtiyaçlarını giderebildiği (yeme, içme, sosyalleşme vb.) ortak alanlar olarak kullanılır. Bu doğrultuda kentsel iç mekânlar, iç mekân ve kent arakesitinde insanları bir araya toplayabilen insanların mekânlarda sosyalleşmesine olanak sunması açısından önemli bir kavramdır (Altınay, 2022). Kentsel iç mekân çevresel bir sistemdir. Bu çevresel sistem nesnelere, bedenlerden (topluluklar, bireyler ve sosyal bileşen) ve mekânlardan oluşur. Bu mekânlar; iç mekân parkları ve kapalı yaya alanları gibi kamuya açık özel mekânların, kent mekânına bağlanmasını ve geçişini sağlar (Adıgüzel Özbek & Nalbant Özkul, 2019). Kentsel iç mekânlar, kentliye birbirinden farklı diyalog zeminleri sunarken aynı zamanda kentin morfolojik potansiyelini de yansıtır (Mahindroo, 2011).

Kentsel iç mekân kurgusunu sağlamak için sınırlayıcı öğeler kullanılır. Sınırlayıcı öğeler; renk, doku, mekân bileşenleri (duvar, kapı, pencere, merdiven, giriş, kolon ve döşeme), mekân öğeleri (donatılar aksesuarlar) ve canlı cansız elemanlardan oluşmaktadır. Kentsel iç mekânda renk kullanımı mekâna estetik değer katar ve mekânı ya da yüzeyi sınırlar. Mekânlarda vurgulanmak istenilen alanlar ve kullanıcıları yönlendirmek amaçlı renklerden yararlanılabilir. Dokular görsel algı yönünden etkili olup doku malzemesinin rengi, yüzeyin parlaklık derecesi, yüzey şekli, çok büyük sayıda farklı çizgilerin olması, aydınlık ve karanlık gibi özellikler kentsel iç mekânlarda sınırlayıcı öğe olmaktadır. Mekân bileşenleri ise kentsel iç mekânlarda kullanılacak alanın özelliklerine göre işlevlendirilebilir. Mekân içerisinde kullanılan donatı, bitki ve aydınlatma öğeleri birbirlerine bağlı bir sistem içerisinde yer alır. Kentsel iç mekânda kullanılan aydınlatma birimleri ile alana ışık yardımı ile şekil verilebilir. Sonuç olarak kentsel iç mekânda kullanılan her bir mekân öğesi ve mekân bileşeni sınırlılık sağlamakta kullanılan potansiyeli taşımaktadır (Kurak Açıcı, 2015).

Kentsel İç Mekân Tipolojileri

Kentsel iç mekânlar, insanların yaşam kalitesi ve refahı üzerinde büyük bir etkiye sahiptir ve doğru bir şekilde tasarlandıklarında insanların rahatlamasına, verimliliklerinin artmasına ve genel sağlık durumlarının iyileşmesine katkıda bulunabilir. Dış mekânın iç mekâna dönüştüğü kentsel dokuyu etkileyen durumlar, mekânsal tersine çevirme yoluyla kolayca bir kentsel iç mekân olarak kavranabilmektedir (Mace, 2014).

Kentsel çevrenin iç alanları kentsel iç mekânlar olarak nitelendirilebilir. Kentsel iç mekânlar belirli bir alanın sınır elemanları yardımıyla sınırlarını belirleyen mekânsal bir hacimdir. Kentsel iç mekânların tipolojisini belirlerken Şekil 1’de sunulan Ching (1996) tarafından ortaya koyulan şablondan yararlanılmıştır (Asadollahi, 2018). Yapılar arasında kalan boşlukların farklı donatılarla kompozisyonu iç mekân haline gelmekte olup bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır.

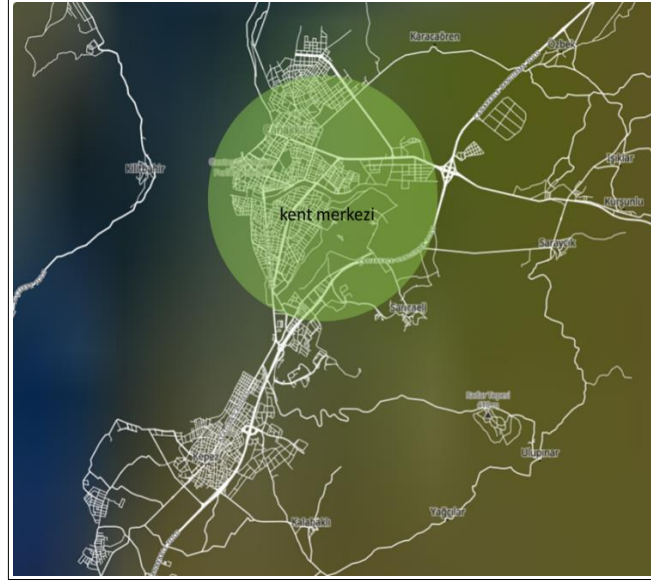

Şekil 1. Kentsel iç mekân tipolojileri (Ching, 1996; Asadollahi, 2018)

Şablonun içeriği düzlem tipi, L tipi, U tipi, köşe tipi, sonu kapalı tip, C tipi, etrafı kapalı tip, çoklu düzlem tipi ve tünel tipi olmak üzere 9 kentsel iç mekân tipolojisinden oluşmaktadır (Ching, 1996; Asadollahi, 2018). Belirlenen kentsel iç mekanların değerlendirilmesinde mekânsal etki ölçөгünü ve bu alanların kentsel açık alan sisteminde yerini belirlemek mümkün olmaktadır. Bu kentsel iç mekân formları kentsel ortamlarda sıklıkla görülebilir.

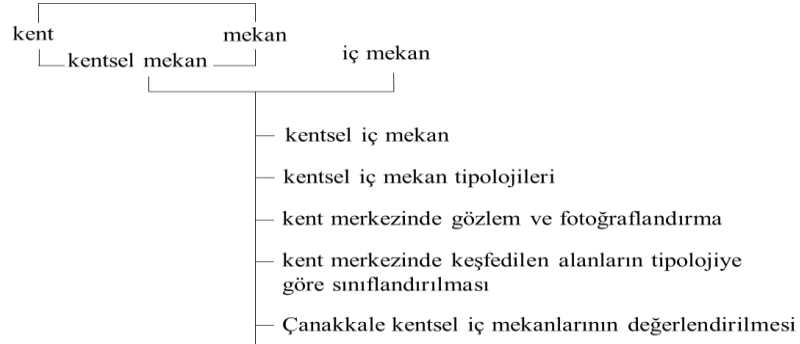
2. MATERYAL VE YÖNTEM

Çanakkale kenti Türkiye'nin kuzeybatısında, Marmara Bölgesi'nde, Asya ve Avrupa kıtalarını birbirinden ayıran Çanakkale Boğazı'nın iki yakasında yer almaktadır. Türkiye'nin en batı ili olan Çanakkale kentinde (Atasoy ve Kara, 2018) merkez nüfusu 143.675'tir (URL 2). Çalışmada, kent merkezi ele alınmış ve kıyı kordon aksı ile Bursa-İzmir çevre yolu ve Piri Reis Caddesi arasında kalan bölge ile üniversite yerleşkesi materyal olarak kullanılmıştır (Şekil 2).

Şekil 2. Çanakkale ve çalışma alanı olan kent merkezi (URL 3)

Çalışmada izlenen adımlar Şekil 3'te şematize edilmiştir. Literatür çalışmaları yapılarak kentsel mekân ve kentsel iç mekân kavramları açıklanmaya çalışılmıştır. Kentsel iç mekân kavramını algılayabilmek için bazı kavramların yardımına başvurulmuştur. Kent ve mekân kavramı açıklanarak kentsel mekân kavramı ortaya çıkmaktadır. Kent ve kentsel mekân kavramları incelenirken iç mekân kavramı ile sentezlendiğinde kent ve kentli arasında bağlantı kuran kentsel iç mekân kavramına ulaşılmıştır. Kentsel iç mekânları okumayı kolaylaştıran tipolojiler keşfedilmiş ve şablon hazırlanmıştır.

Şekil 3. Çalışmanın yöntem modeli

İkinci aşamada yerinde gözlem çalışmaları yapılmıştır. Kentin açık alanları, biçim boyutunda ele alınmıştır. White (1999) yaptığı mekân sınıflandırmasında, alanın kesit ve diyagramları üzerinden okunabilen sınırlara sahip hacimlerin oluşturduğu mekânları kentsel iç mekânlar olarak değerlendirmiştir. Başarır (2015)'in çalışmasında olduğu gibi mekân seçiminde hacim-biçim-mekân arasındaki etkileşim dikkate alınarak tipolojiye uygun olarak iç mekânlar seçilmiştir. Çanakkale kent merkezinde seçilen mekânlarda gezi, gözlem ve fotoğraflama yapılmıştır. Kentsel iç mekânlar, yatay ve düşey boşluklarda oluşum durumuna ve mekansal etki ölçeğine ve kültürel yaklaşıma göre değerlendirilmiş ve öneriler sunulmuştur.

3. BULGULAR

Kentsel iç mekanlar, kentin sosyal dokusunu, çeşitliliğini ve karmaşıklığını yansıtmakta ve kentin yapısal özelliklerine de derin bir gönderme yapmaktadır. Bu bağlamda kentsel iç mekân tipolojisine göre Çanakkale kent merkezinde mekân tespitleri yapılmıştır.

- Düzlem Tipi Kentsel İç Mekân Tipolojisi

Düzlem tipi kentsel iç mekân tipolojisi tek bir düzlemden oluşmaktadır. Sınırlayıcı öğeler ile alanda farklı kentsel iç mekanlar oluşturulabilir. Şekil 4'te Çanakkale sahil bandındaki zeminde renk ve doku farklılıkları kullanılarak pusula biçiminde oluşturulan bu alan mekân içinde mekân kurgusunu sağlamıştır. Araç yolunda bulunan döner kavşak çevresinde sınır öğesi olarak renk, doku ve malzeme değişikliği kullanılarak farklı bir mekân yaratılmıştır.

Şekil 4. Düzlem tipi kentsel iç mekân tipolojisi ve Çanakkale kent merkezi örneği

Şekil 5'te Çanakkale Saat Kulesinin civarında bulunan bu alanda motosiklet kullanıcılarının park edebilmesi için sadece renk faktörünü kullanarak çizgisel ayrımla bir park alanı oluşturulmuştur. Cumhuriyet Meydanı'nda malzeme değişikliği ile tanımlanan yeni alan gösteriler/konserler düzenlenen, toplanma/bekleme/dinlenme ve kullanıcıların boş vakitlerini geçirebildikleri bir alan oluşturmuştur.

Şekil 5. Düzlem tipi kentsel iç mekân tipolojisi ve Çanakkale kent merkezi örneği

- L Tipi Kentsel İç Mekân Tipolojisi

L tipi kentsel iç mekân tipolojisi tek bir yanı ve taban alanı kapalı mekânlardır. Şekil 6'da Çanakkale sahil bandında ahşap malzemenin beton malzemedan ayrılmasıyla yeni bir alan oluşmuştur. Oluşan bu kentsel iç mekân Çanakkale halkının balık tutabilecekleri ve denizi seyredebilecekleri bir alan olarak değerlendirilebilmektedir.

Şekil 6. L tipi kentsel iç mekân tipolojisi ve Çanakkale kent merkezi örneği

- U Tipi Kentsel İç Mekân Tipolojisi

U tipi kentsel iç mekân tipolojisi iki karşılıklı yan yüzeyleri ve taban alanının kapalı olduğu mekanlardır. Şekil 7’de yapı ve zeminin oluşturduğu U tipi kentsel iç mekân formu meydana gelmiştir. Binaların bitişik ve karşılıklı yerleştiği bu iki sokakta kullanıcıların alışveriş yapabildikleri ve birçok günlük yaşam ihtiyaçlarını giderebildikleri sınırlı bir mekân oluşmuştur.

Şekil 7. U tipi kentsel iç mekân tipolojisi ve Çanakkale kent merkezi örneği

- Köşe Tipi Kentsel İç Mekân Tipolojisi

Köşe tipi kentsel iç mekân tipolojisi birbirine bitişik iki yan alanı ve taban alanının kapalı olduğu mekânlardır. Şekil 8’de kent içerisinde beton malzeme ile yükseklik verilerek merdiven şeklinde oturma birimi oluşturan bu alan hem bir sınır belirlemiş hem de basketbol sahasında oturabilecek bir mekan yaratmıştır.

Şekil 8. Köşe tipi kentsel iç mekân tipolojisi ve Çanakkale kent merkezi örneği

- Sonu Kapalı Tip Kentsel İç Mekân Tipolojisi

Sonu kapalı tip kentsel iç mekân tipolojisi birbirine bitişik üç yanı ve tabanı kapalı olan mekanlardır. Şekil 9’da tuğla yüzeylerinin sınırladığı üstü açık alanda, köpeklerin aktivite

ekipmanlarıyla oynayabilecekleri park içinde ayrı bir sonu kapalı tip kentsel iç mekân formu oluşmuştur.

Şekil 9. Sonu kapalı tip kentsel iç mekân tipolojisi ve Çanakkale kent merkezi örneği

- C Tipi Kentsel İç Mekân Tipolojisi

C tipi kentsel iç mekân tipolojisi tek bir yatay alan, üst ve alt tabanlardan oluşmaktadır. Şekil 10'da kaldırım, yapı ve üst tarafta bulunan sarmaşık sayesinde sokak içinde yeni bir C tipi kentsel iç mekân oluşmuştur. Ahşap pergola altına oturma birimlerinin de konulmasıyla birlikte parkta oynayan çocukların ebeveynleri tarafından kontrol edildiği bir C tipi kentsel iç mekân oluşmuştur.

Şekil 10. C tipi kentsel iç mekân tipolojisi ve Çanakkale kent merkezi örneği

- Etrafı Kapalı Tip Kentsel İç Mekân Tipolojisi

Bir mekânı küp şeklinde hayal edersek bütün yüzeyleri kapalı tek bir yüzeyi açık olan mekanlara etrafı kapalı kentsel iç mekân tipolojisi denir. Şekil 11'de renk, doku ve malzeme farklılığı kullanılarak insanların oturabilecekleri mekân içinde yeni bir mekan oluşmuştur.

Şekil 11. Etrafı kapalı tip kentsel iç mekân tipolojisi ve Çanakkale kent merkezi örneği

- Çoklu Düzlem Tipi Kentsel İç Mekân Tipolojisi

Çoklu düzlem tipi kentsel iç mekân üst ve alt tabakadan oluşur. Şekil 12’de Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi kampüsünde bulunan seyir alanı donatı birimleriyle desteklenerek çoklu düzlem tipi kentsel iç mekân oluşmuştur.

Şekil 12. Çoklu düzlem tipi kentsel iç mekân tipolojisi ve Çanakkale kent merkezi örneği

- Tünel Tipi Kentsel İç Mekân Tipolojisi

Tünel tipi kentsel iç mekân formu karşılıklı iki kenarı açık diğer kenarları kapalı olan mekanlardır. Şekil 13’te Çanakkale çarşısında yapıların birbirine bitişik şekilde sıralanması, şemsiyelerin birbirini takip etmesi ve yer zeminin oluşturduğu renkli bir tünel kentsel iç mekân formu oluşmuştur.

Şekil 13. Tünel tipi kentsel iç mekân tipolojisi ve Çanakkale kent merkezi örneği

Kentsel iç mekan tipolojisi göre Çanakkale kent merkezinde keşfedilen iç mekanların birbirinden farklı ve yakın çevresiyle bütünleşmiş olduğu gözlemlenmiştir. Mekanlar, bina, saçakaltı, sokak, korkuluk, gölgelik gibi unsurlarla hacim kazanırken fonksiyonel farklılık ise mekanların algılanmasında yönlendirici olmuştur.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kentsel iç mekân tipolojilerine göre yapılan alan çalışmasında tespit edilen iç mekanların, kentsel boşluklar olduğu görülmüştür. Çevresiyle bütün halde olan boşluklar aslında mekansal bir açılış niteliğindedir.

Kentin içinde yatay ya da düşey boşluklar olarak görülen bu iç mekanlar, iki bina arası ve bina ön alanı gibi noktalarda yatay boşlukların iç mekâna dönüşümünü ifade etmiştir. Bina duvarları ya da alt yapı duvarlarında tespit edilen iç mekanlar da düşey boşlukların varlığı ile ortaya çıkmıştır.

Mekansal çevre, kullanıcısı için canlı ve etkileşimli olmalıdır (Velioğlu, 2020). Mekânsal ölçek olarak bakıldığında, kentsel iç mekanlar; park, çocuk oyun alanı, oturma alanı, kent balkonu (kordon seyir alanı), meydan, kavşak gibi çeşitli ölçekte örneklendirmeler ile keşfedilmiştir. Böylece kentsel boşlukların işlevsel özelliği kentsel iç mekân tipolojisinde karşılık bulmuştur.

- Kentsel iç mekân oluşmasını sağlayan duvarların yeşil duvara dönüştürülerek kentsel yeşil alt yapıya dahil edilmesi,
- Düşey boşlukları ortaya çıkaran sınır elemanlarının görsel yönden güçlendirilmesi ve kent estetiğine katkı sunması,
- Oturma alanlarının uygun ve sürdürülebilir donatılar ile desteklenerek işlevselliğinin artırılması,
- İç mekân olarak tespit edilen alanların bu özelliklerinin sürdürülebilir olması için farklı disiplinler tarafından iyileştirilmesinin sağlanması ve olası kentsel boşlukların kentsel iç mekâna dönüşüm potansiyelinin değerlendirmesinin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Açık alanda hayat bulmak ya da yeşil doku ile mekansal oluşum kentliyi, yaşantıyı, o mekânın kültürünü ve doğal yapıyı içine alarak iç mekanları oluşturmaktadır. Böylece kentsel iç mekanlara yönelik yapılan değerlendirmeler ile göz ardı edilen ya da farkında olmadan kullanılan bu alanlar tanımlanmış olmaktadır.

Kentsel iç mekanların çevre içindeki konum ve yönlenmeleri mekana anlamsal değer kazandırmaktadır. Bu mekanlar, bütünlük özelliği taşıdığı takdirde biçim, malzeme, doku ve renk yönünden güçlendirilerek kimliği desteklemelidir. Ayrıca kullanıma ve değişen ihtiyaçlara bağlı olarak esneklik, kademeli gelişim ve büyüyebilirlik olanakları bakımından değerlendirilmelidir. Diğer bir ifadeyle kentsel iç mekanlar, kentsel dış mekan yaşantısına katkı sunan ve kolaj kurgular oluşturan potansiyel mekanlardır.

Kentsel alanlarda olası iç mekanların, kültürel yaklaşım perspektifinde kamusal ve sokak sanat alanlarına dönüşmesi, ekolojik yaklaşım perspektifinde yeşil duvar, yeşil sokak gibi işlevler kazandırarak güçlendirme projeleri ile kentsel tasarım çalışmalarına yeni bir pencere açmış olmak çalışmanın pratik ve çevresel fayda boyutunda sunacağı katkı olarak ön görülmektedir.

YAZAR KATKILARI

Elif Sağlık: Çalışma konusunun belirlenmesi, çalışmanın yürütülmesi, makale taslağının hazırlanması, veri elde etme yöntemlerinin belirlenmesi, verilerin yorumlanması. **Fatma Yetisir:** Çalışmanın yürütülmesi, verilerin toplanması ve dijital ortama aktarılması.

FİNANSAL DESTEK BEYANI

Bu çalışma için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

ETİK KURUL ONAYI

Çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel Özbek, D. & Nalbant Özkul, B. (2019). Kent ve iç mimarlık kesişiminde 'kentsel iç mekan'. *Yakın Mimarlık Dergisi*, 3(1).
- Alkan, Y., Sağlık, A., & Kelkit, A., (2016). Site yerleşimlerinde dış mekan peyzaj niteliğinin ölçülmesi ve konut değerlerine etkisi üzerine bir araştırma: Çanakkale kenti örneği. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 9; 111-128.
- Altınay, N. (2022). Urban voids as urban interiors: The Case of Basmane, İzmir. Yüksek Lisans Tezi. Yaşar Üniversitesi, İzmir.
- Asadollahi, S. A. Z. (2018). Evaluating public and urban interiors in terms of place identity: The case of Kızlarağası Inn, İzmir. Yüksek lisans tezi. Yaşar Üniversitesi, İzmir.
- Aslan, E., Aslan, F. & Atik, A. (2015). İç mekânda algı. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 5(11), 139-151.
- Aşur, F. & Perihan, M. (2020). Tarihi kentsel peyzaj ve kent kimliği ilişkisi. *Kent Akademisi*, 13(1), 163-175.
- Atasoy, E. & Kara, T. (2018). Eğitim coğrafyası perspektifinden Çanakkale ili. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22(2), 1233-1257.
- Attiwill, S., Giunta, E. E., Fassi, D., Crespi, L., & Hermida, B. (2015). Urban + Interior. *Idea Journal*, 15(1), 2–11. <https://doi.org/10.37113/idea.vi0.266>
- Başarır, S. B. (2015). Urban Interior: Taksim Square and Cumhuriyet Street Underpass. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Çetinkaya, G. (2014). Kentsel peyzaj ekolojisinin sürdürülebilirliği için yenilikçi bir yaklaşım: Yeşil altyapı ve planlama politikası. *İdeal Kent*, 1(12), 218-245.
- Ching, F. D. (1996). *Architecture: Form, Space, & Order*. United State of America: John Wiley & Sons.
- Durmuş Ataş, H. (2015). Georgian dönemi iç mekân ve mobilya. Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Gündoğdu, N.S. (2019). Nüfus artışına bağlı olarak yaşam alanı değişimi: Dar alanlı konutlar. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Hubbard, P. (2006). *City*. New York: Routledge.
- İnceoğlu, M. (2007). Kentsel açık mekanların kalite açısından değerlendirilmesine yönelik bir yaklaşım: İstanbul meydanlarının incelenmesi. Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Kiper, T. & Korkut, A.B. (2021). *Peyzaj Mimarlığına Giriş*. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Kurak Açııcı, F. (2015). İç mekânda sınır öğeleri. *Akademisyen Kitabevi*, Trabzon.
- Mace, V. (2014). Sensing the urban interior. In: [in]arch conference, 10-12 September 2014, Universitas Indonesia in Depok, Jakarta, Indonesia.
- Mahindroo, A., (2011). Edens Islands Rooms the Project of The Urban Interior. Master Thesis. University of Melbourne.
- Temiz, M., & Sağlık, A., (2021). Sürdürülebilir kentler: Yeşil iş parkları. *Türkiye Peyzaj Araştırmaları Dergisi*, 4(1); 1-12.
- Uğurlu, Ö. (2010). Kentlerin tarihsel gelişimi. *Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları*, 25-69.
- URL 1. İç Mekân Kavramı. Erişim tarihi: 15.04.2023. Dünya Yapı Zemin Market, NC Dünya Flor. <https://www.dunyaflo.com/ic-mekan-kavrami>
- URL 2. Merkez Nüfusu, Çanakkale. Erişim tarihi: 02.04.2023. Türkiye Nüfusu İl İlçe Mahalle Köy Nüfusları. <https://www.nufusune.com/merkez-ilce-nufusu-canakkale>
- URL 3. Hava Uydu Görüntüleri, Çanakkale. Erişim tarihi: 11.07.2023. <https://www.meteoblue.com/tr/region/hava/uydu>

Velioğlu, S., (2020). Bir Aılış OIarak Mekan. YEM Yayın. İstanbul.

White, Edward T. (1999). Path Portal Place, Appreciating Public Space in Urban Environment, Architectural Media Ltd. USA.

Copyright: © 2023 by the author. Licensee ArtGRID, Türkiye. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).